

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ¹²

Оксана Баранівська

Abstract: The article is devoted to the role of phrasemes in teaching Ukrainian as a foreign language at B2–C2 levels. The main objective is to display the peculiarities of teaching Ukrainian phrasemes to foreign students. The study highlights the wide possibilities of phraseology, the role of which is very important in mastering a foreign language. The article presents teaching materials and a number of exercises at various language levels, which will help to better learn the phrasemes and contribute to their active use in communication with Ukrainian language speakers.

Keywords: phraseology, levels of language proficiency, Ukrainian, foreign language.

Вивчення іноземної мови завжди тісно переплітається з ознайомленням з її літературою, культурою та історією. Пізнання народу, мову якого вивчаємо, неможливе без сприйняття і розуміння його мовної картини світу, адже носії різних мов бачать світ неоднаково, і кожен сприймає його крізь призму своєї мови, відповідно інакше вербально виражає довколишні події і явища.

У процесі підготовки студентів, які вивчають іноземну мову, на перший план виходить формування комунікативної компетенції, результат якої залежить від того, наскільки студенти будуть ознайомлені з культурою країни, звичаями і традиціями. Сьогодні в дискусіях і публікаціях, які стосуються навчання іноземних мов, щораз частіше підкреслюють, що сучасна методика навчання іноземних мов „має міждисциплінарний характер, скерована на інтеграцію мови і культури“ (Sękowska). Саме лінгвокультурологічний матеріал є тією базою, яка сприятиме успішному опануванню мови. Без цього особам, які вивчають іноземну мову, важко буде зрозуміти носіїв мови у щоденному житті, нелегко буде віднайтися в реаліях тієї країни, мову якої вони вивчають. Найбільше такої інформації міс-

¹² http://doi.org/10.26615/issn.1314-572X.2021_006

тять фразеологізми, які, з одного боку, є важливими у вивченні іноземної мови, а з другого – викликають труднощі в засвоєнні і розумінні. Польська дослідниця Анна Новаковська зазначає, що „фразеологізми – це джерело знань про духовну і матеріальну культуру суспільства“ (Nowakowska 2004: 296). Опанування фразеологізмів є важливим засобом у вивченні мови, адже без них неможлива повноцінна комунікація, а правильне їх використання сприяє поглибленню комунікативних умінь і свідчить про високий рівень володіння мовою.

В українській методичній і науковій літературі проблеми вивчення фразеологізмів в іншомовній аудиторії висвітлено в працях Галини Кузь, Марії Сціри, Наталії Ядловської, прислів'їв і приказок – Мирослави Шевченко і Оксани Самусенко. У польській лінгводидактиці можемо назвати праці Анни Новаковської, Гжегожа Шпилі, в російській – Наталії Андрюшиної.

Кількісний склад фразеологічних і пареміологічних одиниць для рівнів володіння українською як іноземною поки що не визначений. У стандартизованих вимогах до рівнів володіння українською мовою як іноземною A1 – C2 відсутня інформація, коли саме і на яких рівнях, а також у якому обсязі подавати фразеологічний матеріал чи пареміологічні одиниці. Згадка про фразеологічний пласт мови з'являється в загальному переліку вмінь, характерних для говоріння на рівні C2: „Претендент уміє [...] послуговуватися лексичним і фразеологічним багатством української мови, вдаючись до стилістичних нюансів значень, ілюзій, жартів та іронії, щоб висловити думку меншою кількістю слів“ (Мазурик, Антонів, Синчак, Бойко, 2020: 118). Порівняння як стилістичний засіб синтаксису подається на рубіжному рівні B1 (Мазурик, Антонів, Синчак, Бойко, 2020: 61). Натомість у програмах навчання польської мови як іноземної фразеологізми пропонуються вже на рівні B1. Це фразеологізми, пов'язані з явищами природи, кольорами, фразеологізми з числівниковим компонентом і соматичні фразеологізми (Programu nauczania 2016: 83). На рівні B2 додано фразеологізми з компонентами фауни і флори, зі світу спорту (Programu nauczania 2016: 117). Для рівня C1 пропонується введення фразеологізмів біблійного і античного походження, а також фразеологізмів, пов'язаних з історично-політичними подіями чи місцями і напрямками (Programu nauczania 2016: 154); для C2 – професії і заняття, а також військова фразеологія (Programu nauczania 2016: 190).

Зазвичай у підручниках з української мови як іноземної, на нашу думку, дещо замало уваги приділяється фразеологізмам. Спородично їх можна знайти на середньому рівні, трішки більше – на вищому. Наприклад, у „Практичному курсі української мови (для польських студентів-україністів другого року навчання: рівень A2 – B1)“ фразеологізми подані

відповідно до комунікативних тем: у темі „Послуги (перукарня, косметолог)“ є *волосся піднімається, показувати своє справжнє обличчя*, у темі „Здоров’я“ – *голова розколюється, обсіпало жаром, світ макітриться* (Космеда, Кочан 2016: 16, 18, 67); у навчальному посібнику для рівнів B1 і B2 „Українська мова для іноземців. Модульний курс“ О. Антонів і Л. Паучок самих фразеологізмів не так багато (Антонів, Паучок 2012: 44, 46), зате досить цінною є рубрика „Запам’ятайте! Українці кажуть“, яка ознайомлює іноземців з прислів’ями. По кілька вправ з фразеологізмами запропоновано також у підручниках з української мови для рівня C1 „Україна – Польща: Dialog kultur. Podręcznik do nauki języka ukraińskiego“ (Antoniw, Romaniuk, Synczak 2014: 17, 51, 154), „Автостопом по Україні“ (Палінська, Качала 2014: 8, 14, 44, 57, 66, 87, 122) і „Яблуко“ для вищого рівня (Синчак 2015: 148, 197).

Крім фразеологізмів, у підручниках з української мови як іноземної знаходиться місце для прислів’їв і приказок. Останні так само є важливими в пізнанні культури, ментальності народу. І хоча здебільшого вважається, що подаємо їх на високому рівні, проте студентів можна ознайомлювати з ними і на базовому рівні володіння мовою. Що цікаво, за нашими спостереженнями, у кількісному вимірі вони переважають над фразеологізмами. Наприклад, у підручниках для початкового і середнього рівнів Б. Зінкевич-Томанек і О. Баранівської „Język ukraiński dla początkujących“ і „Język ukraiński dla średniozaawansowanych“ прислів’я вводяться від першого заняття (Zinkiewicz-Tomanek, Baraniwska 2012: 31, 44, 55, 81, 92, 105, 196, 204, 304, 315; Zinkiewicz-Tomanek, Baraniwska 2013: 30, 60, 71, 130, 154, 176, 209, 219, 258, 301). Чимало прислів’їв є і в „Практичному курсі української мови (для польських студентів-україністів другого року навчання: рівень A2 – B1), поданих відповідно до тем, які вивчають (Космеда, Кочан 2016: 25, 26, 54, 105, 145). У підручниках для рівнів B1 і B2 теж знаходимо низку пареміологічних одиниць (Антонів, Паучок 2012: 26–27, 45, 78–79, 95, 115–116, 218), як і в аудіокнизі з вправами для рівня C1 „Автостопом по Україні“ (Палінська, Качала 2014: 26), у підручнику „Яблуко“, наприклад, *Сім раз відміряй, один раз відріж; Зі світу по нитці – голому сорочка* (Синчак 2015: 91) чи *Язик до Києва доведе; Якщо гора не йде до Магомета, то Магомет йде до гори* (Синчак 2015: 104) та інші (Синчак 2015: 139, 156, 169, 197, 224). У підручнику „Україна – Польща: Dialog kultur“ для C1 запропоновано до польських прислів’їв відшукати їхні українські відповідники (Antoniw, Romaniuk, Synczak 2014: 60).

У нашій статті хочемо звернути увагу на фразеологізми української мови і принципи їх відбору в контексті формування лінгвокультурознав-

чої компетенції студентів-іноземців, передовсім у польськомовній аудиторії (середній (B2) та високий (C1) рівні і рівень вільного володіння мовою (C2)), а також запропонувати ряд вправ, які можуть бути використані під час занять для успішного засвоєння цього шару лексики. Для згаданої аудиторії ця проблема майже не досліджена.

Сьогодні більшість студентів вивчає іноземну мову передовсім для практичного застосування. Тому завдання викладача – скомпонувати заняття так, аби у студентів уже з першого курсу була мотивація якнайповніше пізнавати іноземну мову, а не тільки навчитися слів і конструкцій, без розуміння і/чи вживання фразеологізмів, які вкрай потрібні для успішної міжкультурної комунікації. Якщо у простих комунікативних ситуаціях студент може порадити собі без них, то при читанні художніх творів, публіцистики, спілкування з носіями мови без знання фразеологізмів не обійтися. Звичайно, на початкових етапах вивчення мови фразеологізми не є пріоритетним завданням як викладача, так і студента, але починаючи з рубіжного B1 (тут частково) і середнього B2 рівнів їх потрібно вводити до навчального матеріалу якомога частіше. Додамо, що не менш важливими є вони і в рідній мові, адже використання їх у мовленні має неабияке значення.

На кожному з етапів вивчення іноземної мови фразеологізми потрібно подавати в контексті, а не „на сухо“, адже „нові слова запам’ятовуємо найкраще, якщо вони з’являються у природному для себе контексті“ (Seretny, Lipińska 2005: 85). Тільки на прикладі конкретного речення, контексту можна краще зрозуміти значення даного фразеологізму.

У процесі навчання української мови як іноземної варто ознайомлювати студентів із фразеологізмами під час подання комунікативних тем. Незважаючи на те, що деякі з тем можуть повторюватися на кожному з рівнів, їх щоразу можна збагачувати фразеологізмами. Наприклад:

1) характер людини, вчинки людини, опис людини: *працьовита як бджілка; майстер на всі руки; робить як мокре горить; упертий як віслик; гострий на розум; швидкий на розум; ходяча енциклопедія; хитрий як лис; має мухи в носі; копилити губи; мотати на вус; жити душа в душу;*

2) назви частин людського тіла, органів: *голова варить; мати голову на плечах; не бачити далі свого носа; одна нога тут, друга там; знати як свої п’ять пальців; за покликом серця;*

3) дім, предмети побуту: *моя хата скраю; розбити глек; як п’яте колесо до воза; як вареник у сметані;*

4) явища природи, погода: *як сніг на голову; як грім з ясного неба; радий сонце прихилити; витати в хмарах; як зірок на небі; до схід сонця;*

5) час: *через годину по чайній ложці; на все свій час; медовий місяць;*

б) назви рослин і тварин: *дуба смаленого правити; дати дуба; як гарбуз на вербі виросте; горох з капустою; як горох при дорозі; як мокра курка; птиця високого польоту; ведмежа послуга; ведмідь на вухо наступив; позичити очей у Сірка; жити як кіт з собакою; дивитися як теля на нові ворота; добра як з курки молока, а з верби – петрушки; жовтодзьобе каченя; старий вовк; горобців лічити тощо.*

Вважаємо, що студентів потрібно також ознайомлювати зі стійкими зворотами, характерними для офіційно-ділового і наукового стилів, оскільки деякі з них вживаються в мовленні вже на рівні А2, наприклад: *брати участь, відігравати роль, мати велике значення.* На вищих рівнях – *брати до відома, дійти висновку, надати допомогу, надати слово, узяти до уваги.*

Фразеологізми теж можуть стати у пригоді під час вивчення будь-якої граматичної теми. Наприклад:

1) іменники (рід, число, відмінок): *як оселедців у бочці; утопити в ложці води; горобцеві по коліна; буря в склянці води;*

2) прикметники: *зелена вулиця; золотий дощ; перший сорт; тернистий шлях; крокодилячі сльози; біла ворона; гордіїв вузол;*

3) числівники: *як (мов) дві краплі води; два боки однієї медалі; п'яте через десяте; знати як свої п'ять пальців; сім п'ятниць на тиждень; сім чудес світу; бути на сьомому небі від щастя; сім мішків гречаної вовни; слухати одним вухом; як (наче) три дні не їв;*

4) займенники: *будь-якою ціною; сам собі пан;*

5) дієслова: а) руху: *вийти у світ, голова пішла обертом, летіти ковбасою (стрілою);* б) дієслівні форми на -но, -то: *жереб кинуто; ні думано ні гадано (+ заперечення);*

6) прислівники: *ні тепло ні холодно; бачити далеко; поглядати скося; мало каші з їв; багато води сплило; ніде правди діти;*

7) сполучники: *як з хреста знятий; як зірок на небі; як мокре горить; як кіт наплакав; як горохом об стіну; як Пилип з конопель; як на голках; як (мов) корова язиком злизала; як на долоні;*

8) прийменники: *від душі; для годиться; під носом; на око; крізь зуби;*

9) частки: *не на жарт; не під силу; тільки й бачили;*

10) заперечення: *не братися ні за холодну воду; не вірити своїм очам; не бачити далі свого носа; не всі вдома; не вміти зв'язати двох слів; не лізе в голову; ні бе ні ме; ні живий ні мертвий; ні риба ні м'ясо; ні світ ні зоря.*

На рівнях мовної компетенції В2, С1, С2 можна запропонувати ряд вправ, пов'язаних зі:

І – слуханням і розумінням тексту з використанням фразеологізмів.

Студенти слухають текст.

Завдання:

а) доповнити фразеологізми, почуті в тексті, наприклад:

– ні за холодну воду... (не братися);

– схожі як дві... (краплі води);

– тиха вода... (греблю рве).

б) пояснити подані фразеологізми (з тексту; викладач пропонує сам).

в) з поданого списку фразеологізмів вибрати ті, що були в тексті.

II – читанням і розумінням тексту з використанням фразеологізмів.

Студенти читають текст.

Завдання:

а) вибрати правильну відповідь з-посеред трьох-чотирьох запропонованих варіантів. Наприклад, що означає фразеологізм *не вміти зв'язати двох слів*?

1) говорити нісенітницю;

2) не втручатися;

3) бути неспроможним правильно, логічно викладати думки;

б) студентів, який прочитав текст, показуємо картинки, що ілюструють фразеологізм. Потрібно поєднати відповідний фразеологізм із картинкою. Наприклад, вираження емоцій – незадоволення чи образа (на картинці, фотографії) – *скривитися як черепаха на п'ятницю*.

III – читанням і говорінням. Наприклад:

а) після прочитання тексту пояснити усно фразеологізми або відповісти на запитання викладача.

На рівні B2 студентам можна запропонувати низку вправ, зокрема:

1) пояснити значення фразеологізмів, наприклад: *тяжкий хліб, держати хвіст бубликом, узяти під своє крило* тощо;

2) дібрати до кожного слова у правій колонці близький за значенням фразеологізм із лівої:

– *накивати п'ятами* *ледарювати*

– *робити з мухи слона* *втекти*

– *байдики бити* *перебільшувати*

3) відновити фразеологізми, у яких переплутано компоненти:

ведмежа пісня, гордіїв меч, лебедині сльози, крокодиляча послуга, дамків кінь, троянський вузол, даремно гарбуза їсти, у поті рук, умивати чоло, дати хліба;

4) дібрати фразеологізми до запропонованих ситуацій, явищ тощо:

чогось дуже багато; про схожих людей; про лінивих; про важку працю; чогось дуже мало; про досвідчену людину; про щось непотрібне; про дуже балакучу людину; про щось, що сталося несподівано; дуже далеко.

Такі завдання теж будуть корисними на заняттях з перекладу.

Хотілося б ще зупинитися на вправах, пов'язаних із синонімією у фразеології. Їх доцільно давати на високому (C1) рівні і на рівні вільного володіння (C2). Студенти ознайомлюються з фразеологізмами поступово, але щоразу варто доповнювати ці синонімічні ряди. Наприклад, вони знають фразеологізм *як кіт наплакав* (польською *jak kot napłakał*), що має низку синонімічних фразеологізмів: *як на макове зерно*, *на заячий скік* та інші; усі ці фразеологізми означають „дуже мало“, але поєднуються з іншими словами (*на заячий скік*, наприклад, поєднується зі словами, що вказують на час і відстань), вони не взаємозамінюються. І на це теж потрібно звернути увагу.

Можна запропонувати такі вправи:

1) дібрати синоніми до фразеологізмів, наприклад:

– *сидіти склавши руки* (синоніми: *давати/показувати горобцям дулі; ні за холодну воду не братися; байдики бити; ганяти вітер по вулицях*);

– *бистрий на розум* (синоніми: *мати голову на плечах; голова варить; не в тім'я битий; розуму не позичати*);

– *як бджіл у вулику* (синоніми: *як піску морського; кури не клюють; хоч греблю гати; хоч лопатою горни*);

2) утворити синонімічний ряд фразеологізмів зі значенням „ледарювати“ (*байдики бити; ганяти вітер по вулицях, тинятися з кутка в куток* та інші), або вибрати із поданих (запропонованих) ті, що мають таке значення.

У процесі навчання української мови як іноземної також варто присвятити увагу фразеологічним антонімам, наприклад:

1) дібрати антоніми до фразеологізмів:

– *аж кипить у руках* – антонім *як мокре горить*;

– *аж танцює* – антонім *як чорна хмара*;

– *купатися в розкошах* – антонім *жити на воді та біді*;

– *держати хвіст бубликом* – антонім *опустити крила*;

– *влипнути як муха в мед* – антонім *викрутитися з халепи*.

На рівнях C1 і C2 варто пробувати добирати синонімічні і антонімічні фразеологізми одночасно, наприклад:

1) дібрати синоніми і антоніми до фразеологізмів:

два чоботи пара – синоніми *одного поля ягоди; пташка їхнього польоту*; антонім – *не з нашої парафії*;

старий вовк – синоніми *стріляний горобець; був на коні і під конем; пройшов Рим і Крим*; *не з одного колодязя воду пив*; антоніми – *курча пухнасте; жовтодзьобе каченя (курча)*;

давати волю язикові – синонім *розпускати язика*; антоніми – *прикусити язика*; *замкнути рота*; *тримати язик за зубами*;

одна нога тут, друга там – синоніми *аж у вухах вітер свистить*; *конем не доженеш*; *на всіх парах, летить ковбасою*; *семимильними кроками*; антоніми – *крок за кроком*; *наче три дні не їв*; *ледве ноги пересуває*; *як черепаха*.

Фразеологічні звороти можуть допомагати вдосконалювати письмо як вид мовленнєвої діяльності, зокрема на рівнях C1 і C2. Пропонуємо низку вправ:

1. Заповнення пропусків у тексті фразеологізмами.
2. Написання письмових робіт з використанням фразеологізмів.
3. Переклад текстів, які містять фразеологізми, з рідної мови українською і з української рідною.

4. Редагування текстів: зазначені конструкції замінити фразеологізмами або зазначені фразеологізми – описовими конструкціями.

Крім вправ, на заняттях можна вводити елементи гри, наприклад, провести фразеологічну гру „3 голови до ніг“, під час якої студенти повинні:

1. Подати якнайбільшу кількість фразеологізмів, що містять соматизми (або фразеологізми, пов'язані з конкретною частиною тіла).

2. Пояснити значення фразеологізмів, наприклад: *з ніг на голову*; *вбити собі до голови*; *замилювати очі*; *заплющувати очі*; *казати просто в очі*; *очі горять*; *очі на лоба лізуть*; *не бачити далі свого носа*; *різкий на язик*; *язик проковтнути*; *язик свербить*; *чесати язика*; *шкірити зуби*; *молоко на губах не обсохло*; *шкіра та кістки*; *серце в'яне*; *серце радіє*; *черстве серце*; *ніде пальцем ткнути*; *легка рука*; *золоті руки*; *майстер на всі руки*; *мати дві ліві руки*; *ногу підставити*; *нога за ногою*; *нога в ногу*.

Інші ігрові вправи на рівнях C1 і C2, які були б корисними в опануванні фразеологізмів, це:

1. До поданих фразеологізмів з компонентом „правда“ дібрати фразеологізми з антонімічним компонентом „брехня (брехливий, брехати)“.

Наприклад: *правда в очі коле*; *бреше аж гребінцем чеше*;

„багато“ – „мало“: *багато честі*; *мало квасу випив*;

„далеко“ – „близько“: *далеко куцо́му до зайця*; *близько та слизько*.

2. Подати фразеологізми (або прислів'я), в яких одночасно виступають антоніми: *більше діла – менше слів*; *багато говорити – мало слухати*; *багато диму – мало тепла*; *більше вір своїм очам, ніж чужим речам*; *біле за чорне*; *далеко та легко, а близько та слизько*; *коли густо, а коли пусто*; *кожен мудрий свого дурня знайде*.

Під час роботи з фразеологізмами доцільно зіставляти українські фразеологізми з фразеологізмами тієї мови, яка є рідною для іноземців (у нашому випадку – з польськими). Важливим аспектом вивчення цих одиниць у спорідненій мові є порівняння – подібності і відмінності, а також і міжмовна омонімія, яка може виявитися підступною. Як приклад:

фразеологізми подібного лексичного складу з тим самим значенням: *шукати вчорашнього дня* – *szukać wczorajszego dnia*; *грати першу скрипку* – *grać pierwsze skrzypce*;

фразеологізми різного компонентного складу з тим самим значенням: *класти зуби на полицю* – 1. *gryźć kamienie* і 2. *zacisnąć pasa*; *кусати лікті* – *pluć sobie w brodę*.

Міжмовна омонімія у системі фразеології може створювати труднощі для перекладачів або викликати проблеми з розумінням тексту іноземною мовою. Приклади таких пасток можна знайти в „Українсько-польському словнику міжмовних фразеологічних омонімів і паронімів“ (Кононенко, Співак 2008: 308–323), який є частиною „Українсько-польського словника міжмовних омонімів і паронімів“.

з дня на день (постійно; найближчим часом) – *z dnia na dzień* (несподівано; поступово);

альфа і омега (початок і кінець чого-небудь) – *alfa i omega* (бути незаперечним авторитетом у якійсь галузі);

від руки (ручним способом, наприклад, написати від руки) – *od ręki* (залагодити, зробити щось відразу);

дати дуба (померти) – *dać dęba* (втекти);

пустити око (задивлятися на кого-, що-небудь, виявляючи зацікавленість, інтерес) – *puszczać (puścić, zrobić) oko* (кокетувати);

вийти на люди (вийти в людське середовище) – *wyjść na ludzi* (у польській мові означає „стати порядною людиною“, досягти чогось; український відповідник *вийти в люди*).

Відтворення в мові перекладу прислів'їв і приказок з мови-джерела теж може бути викликом, адже спостерігаємо а) частковий збіг компонентів: *Де багато господинь, там хата не метена* – *Gdzie kucharek sześć, tam nie ma co jeść*; *Язык до Києва доведе* – *Koniec języka za przewodnika*; б) подібний компонентний склад: *Не роби нікому того, що тобі не мило* – *Nie czyń drugiemu, co tobie niemiłe*; *Яблуко від яблуні недалеко падає* – *Niedaleko pada jabłko od jabłoni*; *Не такий чорт страшний, як його малюють* – *Nie taki diabeł straszny, jak go malują*; в) однакове значення і цілком відмінний компонентний склад: *Такий сторож з вовка при вівцях, як з кози при капусті* – *Wpuszcili kozę do ogrodu*; *Ми родичі: ваші собаки їли, а наші на ваших через тин гавкали* – *Taka z nas rodzina, jak siódma woda po kieleu*.

Цінним та важливим елементом перекладацької практики є власне вміння влучно використовувати фразеологізми і віднаходити їхні відповідники в мові перекладу.

Як впливає з нашого дослідження, навчання іноземної мови (і рідної теж) без використання фразеологізмів неможливе, адже вони допомагають „зрозуміти душу народу, його історичний шлях просторами вічності“ (Забіяка, Забіяка 2015: 3). Саме постійна мовленнєва практика, якнайчастіші і якнайрізноманітніші завдання на заняттях з іноземної мови допоможуть досягти успіху в усіх видах мовленнєвої діяльності, а вживання фразеологізмів зробить мовлення витонченим і довершеним.

Література:

- Андрюшина 2011:** Андрюшина, Н. Лексический минимум по русскому языку как иностранному: проблема отбора лексических и фразеологических единиц. – В: Проблемы истории, фразеологии, культуры, 3 (33). Москва – Магнитогорск – Новосибирск 2011, С. 649–652.
- Антонів, Паучок 2012:** Антонів, О., Паучок, Л. Українська мова для іноземців. Модульний курс: навчальний посібник. Рівень В1 – В2. Київ 2012.
- Демська-Кульчицька 2008:** Демська-Кульчицька, О. М. Фразеологія. Київ 2008.
- Забіяка, Забіяка 2015:** Забіяка, В. А., Забіяка, І. М. Світ фразеологізмів. Етимологія, тлумачення, застосування. Київ 2015.
- Кононенко, Співак 2008:** Кононенко, І., Співак, О. Українсько-польський словник міжмовних омонімів і паронімів. Київ 2008.
- Космеда, Кочан, Купідур, Осіпова, Четирба 2016:** Космеда, Т., Кочан, І., Купідур, Р., Осіпова, Т., Четирба, М. Практичний курс української мови (для польських студентів-україністів другого року навчання: рівень А2 – В1). Львів – Познань 2016.
- Кузь 2013:** Кузь, Г. Фразеологія у формуванні мовної компетенції студентів у процесі викладання української як іноземної. – В: Теорія і практика викладання української мови як іноземної. Збірник наукових праць, 4. Львів 2009, С. 172–178.
- Кузь 2016:** Кузь, Г. Лінгвокраїнознавча цінність фразеології як критерій її введення до фразеологічного мінімуму. – В: Studia Ucrainica Varsoviensia 4. Warszawa 2016, С. 187–195.
- Мазурик, Антонів, Синчак, Бойко 2020:** Мазурик, Д., Антонів, О., Синчак, О., Бойко, Г. (ред.). Стандартизовані вимоги: рівні володіння українською мовою як іноземною А1 – С2. Зразки сертифікаційних завдань: посібник. Київ 2020.
- Палінська, Качала 2014:** Палінська, О., Качала, О. Автостопом по Україні. Українська мова як іноземна: Аудіокнига з вправами. С1. Львів 2014.
- Синчак 2015:** Синчак, О. Яблуко. Підручник з української мови як іноземної. Вищий рівень. Львів 2015.
- Скрипник 1973:** Скрипник, Л. Г. Фразеологія української мови. Київ 1973.
- Сціра 2020:** Сціра, М. Фразеологізм як об'єкт вивчення в іншомовній аудиторії (доцільність використання і критерії добирання). – В: Studia Ucrainica Poznaniensia, vol. VII/1, С. 157–166.

- Шевченко, Самусенко 2014:** Шевченко, М., Самусенко, О. Пареміологічні одиниці у практиці навчання української мови як іноземної. – В: Теорія і практика викладання української мови як іноземної. Збірник наукових праць, 9. Львів 2014. С. 136–142.
- Ядловська 2007:** Ядловська, Н. Фразеологічний матеріал української мови в чужомовній аудиторії. – В: Теорія і практика викладання української мови як іноземної. Збірник наукових праць, 2. Львів 2007. С. 122–125.
- Antoniw, Romaniuk, Synczak 2014:** Antoniów, O., Romaniuk, S., Synczak, O. Україна – Польща: Dialog kultur. Podręcznik do nauki języka ukraińskiego C1. Warszawa 2014.
- Nowakowska 2004:** Nowakowska, A. Rola frazeologii w nauczaniu cudzoziemców języka polskiego. – В: Wrocławska dyskusja o języku polskim jako obcym: materiały z międzynarodowej konferencji Stowarzyszenia „Bristol“. Wrocław 2004, С. 295–298.
- Programy nauczania języka polskiego jako obcego.** Poziomy A1 – C2 / Pod red. I. Janowskiej, E. Lipińskiej, A. Rabiej, A. Seretny, P. Turka. Kraków 2016.
- Seretny, Lipińska 2005:** Seretny, A., Lipińska, E. ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego. Kraków 2005.
- Sękowska, E.** Językoznawstwo a nauki pokrewne. – <http://www.polon.uw.edu.pl/documents/9763960/10288234/sekowska_05.pdf> (відвідано 10.10.2021)
- Szpila 2002:** Szpila, G. Minimum paremiologiczne języka polskiego – badanie pilotażowe. – *Język Polski*, 1, 2002, 36–42.
- Zinkiewicz-Tomanek, Baraniwska 2012:** Zinkiewicz-Tomanek, B., Baraniwska, O. Język ukraiński dla początkujących. Kraków 2012.
- Zinkiewicz-Tomanek, Baraniwska 2013:** Zinkiewicz-Tomanek, B., Baraniwska, O. Język ukraiński dla średniozaawansowanych. Kraków 2013.

Словники

- Калашник, Колоїз 2008:** Калашник, В. С., Колоїз, Ж. В. Словник фразеологічних антонімів української мови. Київ 2008.
- Коломієць, Регушевський 1988:** Коломієць, М. П., Регушевський, Є. С. Словник фразеологічних синонімів. Київ 1988.
- Космеда, Гоменюк, Осіпова 2017:** Космеда, Т., Гоменюк, О., Осіпова, Т. Короткий українсько-польський словник усталених виразів: еквіваленти слова, фразеологізми, прислів'я та приказки. Познань – Харків 2017.
- Фразеологічний словник української мови:** В 2-х книгах, друге вид-ня. Київ 1999.
- Piasecka, Tulina-Blumental 2016:** Piasecka, A., Tulina-Blumental, I. Polsko-ukraiński słownik frazeologiczny. Łódź 2016.

Інформація про автора:

Оксана Баранівська – кандидат філологічних наук, професор кафедри україністики Інституту східнослов'янської філології Ягеллонського університету (Краків, Польща).

Email: oksana.baranivska@uj.edu.pl